

УДК 378.016:504

Г.О. УСМАНОВА, А.О. ЖИДЕНКО

Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка
вул. Гетьмана Полуботка, 53, Чернігів 14013, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ОСНОВИ ЕКОЛОГІЇ» СТУДЕНТАМ ФАКУЛЬТЕТУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Стаття присвячена проблемі формування професійно орієнтованих знань і екологічної компетентності у студентів факультету фізичного виховання при вивченні курсу «Основи екології». Здійснено аналіз програм з цієї дисципліни і розширено наповнення курсу «Основи екології». Введені питання еволюції взаємин людини і природи, аспекти екологічної освіти і виховання, питання розділу «Екологія людини». Запропоновані лабораторні заняття характеризуються професійною спрямованістю для студентів факультету фізичного виховання.

Ключові слова: екологія, фізичне виховання, лабораторна робота

Проблемам екологічної освіти і виховання присвячено значну кількість наукових праць. Існують дослідження у галузі філософії, соціології; наукові роботи, присвячені аналізу питань екологічного виховання у навчальних і позанавчальних закладах, формування екологічної свідомості, виховання екологічної культури молоді [5, 6]. Обговорюються проблеми екологічної освіти і виховання на уроках фізики, літератури, історії, образотворчого мистецтва, музики [4].

Незважаючи на достатню кількість загальнотеоретичних та науково-педагогічних досліджень, питанню екологічної освіти і виховання на уроках фізичної культури, під час занять спортом і туризмом не надається достатньої уваги, за виключенням поодиноких публікацій [2, 6].

Мета роботи – привернути увагу до проблеми екологічної освіти фахівців фізвиховання, показати необхідність і можливість її здійснення.

Результати досліджень та їх обговорення

Важлива роль у здійсненні екологічної освіти і виховання повинна належати фахівцям фізичного виховання, які працюють з підростаючим поколінням як в освітніх закладах різних рівнів (дошкільних, загальноосвітніх школах, вищих навчальних закладах), так і у закладах фізичної культури, спорту і туризму. Заняття з фізкультури дуже часто відбуваються на лоні природи – як звичайні уроки, так і різного роду позакласні заходи типу «Веселих стартів», змагань тощо. Це дає можливість екологічного виховання дітей.

Тренери, які супроводжують дітей на змаганнях, і викладачі, які організують туристичні походи, повинні цікавитися і знати екологічні проблеми тієї місцевості, де влаштовуються змагання і проходить туристичний маршрут.

Є види спорту, тісно пов'язані з природою – це воднолижний, лижний, автомобільний, підводний види спорту, спортивний туризм тощо. Організатори й учасники змагань з таких видів спорту повинні мати широкий спектр знань з екології, адже ці види спорту мають свій негативний вплив на природу, що пов'язано з використанням певного спортивного інвентаря, технічних засобів та створених умов змагань (неякісне пальне, яке забруднює повітря, ґрунт; шум, пожежна небезпека тощо). Існує цілий ряд документів про дбайливе ставлення до навколишнього середовища під час організації й проведення навчально-виховних і спортивних заходів [6]. Зважаючи на це, фахівець з фізичного виховання повинен бути екологічно освіченим і вихованим, тобто мати відповідні екологічні переконання і професійно спрямовані знання з даної дисципліни.

У Чернігівському національному педагогічному університеті імені Т.Г. Шевченка на факультеті фізичного виховання викладається курс «Основи екології» (36 аудиторних годин, з

них 12 лекційних, 24 лабораторних). Проаналізовані нами програми дисципліни містять достатню кількість теоретичних питань, які охоплюють різні екологічні проблеми. Проте тематика лабораторних занять не передбачає реалізації основної мети по застосуванню набутих знань у професійній діяльності вчителя фізкультури. Це ставить під сумнів мотивацію вивчення дисципліни і професійну зацікавленість нею, і, відповідно, не дає достатньої можливості студентам усвідомити важливість здійснення екологічного виховання школярів на уроках фізичної культури.

З метою підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до екологічного виховання підростаючого покоління нами змінено змістову наповнюваність курсу «Основи екології». У програму додатково введені питання з розділу «Екологія людини», де більш детально розглядаються особливості взаємодії організму людини з середовищем, бо організм людини в звичайних фізіологічних умовах і під дією фізичного навантаження є основним об'єктом вивчення студентів-фізкультурників. Також введені питання еволюції взаємин людини і природи, екологічної освіти та виховання, які є мотиваційними. Вони дають змогу студенту зрозуміти всю важливість сучасного екологічного стану і бачити напрямок вирішення нагальних екологічних проблем через систему освіти.

Навчальною програмою передбачено проведення практичних і лабораторних занять. Лабораторна робота – одна з найважливіших форм активного навчання, яка дозволяє активізувати пізнавальну діяльність студентів. Результати, отримані в ході такої діяльності, закріплюють теоретичні знання і переводять їх у категорію особистого досвіду, що сприяє формуванню у студентів “знань - переконань”, бо, як зазначає В. О. Сухомлинський [1], виховати можна лише через діяльність самого вихованця. Було запропоновано лабораторні роботи, які мають професійну спрямованість для студентів факультету фізвиховання: «Біологічні ритми організмів» і «Оцінка екологічного стану дитячих спортивно-ігрових майданчиків».

На лабораторному занятті «Біологічні ритми організмів» студенти знайомляться з поняттям біологічних ритмів і будують графік власних фізичного, емоційного та інтелектуального біоритмів. Обґрунтовані 3 види узагальнюючих ритмів в організмі людини: **фізичний** (характеризує активність, силу, витривалість, стійкість життєвого тону, опір імунної системи), який охоплює 23 дні; **емоційний** (настрій, багатство емоцій, потреба в творчості, розвиток інтуїції), тривалість якого 28 днів, та **інтелектуальний** (характеризується загостреною логікою, гнучкістю розуму, зосередженістю), який повторюється через 33 дні. Графік кожного циклу має вигляд синусоїди. Кожен цикл біоритму поділяється на 2 фази синусоїди: позитивну та негативну, тривалість яких однакова і дорівнює половині кожного циклу. Тобто, тривалість позитивної (та негативної) фази фізичного циклу – 11,5 днів: відповідних фаз емоційного циклу – 14 днів, таких же станів інтелектуального циклу – 16,5 днів. Якщо з'ясувати суміщені графіки біоритмів, то треба визначити максимуми (верхівки) позитивних та негативних станів. Позитивні верхівки-максимуми («зоряний час») знаходяться на відстані $1/4$ від початку циклу, негативні – на відстані $3/4$ від початку. Відповідно для кожного циклу ці інтервали такі. Позитивний максимум ритму фізичного стану досягається на 5,75 дні; негативний – 17,25 кожного циклу. Позитивний максимум ритму емоційного стану – 7 день. Негативний – 21 день від початку. Позитивний максимум ритму інтелектуального стану – 8,25 дні, негативний – 24,75 дні.

Хід роботи містить детальні інструкції (послідовність розрахунків):

1. Визначити число днів від дня народження до необхідної дати з урахуванням високосних років.

2. Одержане число по черзі поділити на тривалість кожного циклу. Внаслідок цього отримується ціле число циклів, які вже минули та залишок (декілька днів).

3. Від обраної дати відняти залишок кожного ритму і отримати дати початку кожного поточного циклу.

4. Відповідно до різних дат початку і тривалості циклів ритмів побудувати сумісні графіки біоритмів з урахуванням позитивних та негативних фаз, з'ясувати збігання в позитивних та негативних зонах. Найбільш сприятливі - збігання у позитивних максимумах

ЕКОЛОГІЯ

двох або трьох ритмів. Якщо ритми збігаються в негативних фазах по верхівці мінімуму, то цей час супроводжується зниженням емоційної, фізичної, інтелектуальної сталості, потребує раціонального навантаження та відпочинку.

Формуванню екологічної культури студентів сприяє лабораторне заняття «Оцінка екологічного стану дитячих спортивно-ігрових майданчиків» [3]. Негативна чи позитивна оцінка майданчика здійснюється за такими показниками: зламани конструкції; побутове сміття, пляшки; наявність гаражів; наявність автостоянок; автомобільні дороги; рівень шуму; ступінь озеленення.

Таблиця 1

Оцінка параметрів екологічного стану спортивних майданчиків за балами

Параметр	Кількість балів	
	2	1
Зламани конструкції	менше 15%	більше 15%
Побутове сміття, пляшки	менше 40%	більше 40%
Наявність гаражів	відстань менше 15 м	відстань більше 15 м
Наявність автостоянок	відстань менше 15 м	відстань більше 15 м
Автомобільні дороги	відстань менше 15 м	відстань більше 15 м
Рівень шуму	менше 60 Дб	більше 60 Дб
Озеленення	задовільно	незадовільно

Таблиця 2

Оформлення результатів лабораторної роботи

Мікро-район	№ майданчика	Зламани конструкції, %	Побутове сміття, пляшки, %	Гаражі, відстань < 15 м, %	Авто-стоянки, відстань < 15 м, %	Автомобільні дороги, відстань

Рівень шуму визначають умовно, знаючи, що автобуси дають шум до 89 Дб, легкові авто – до 71 Дб, трамваї – до 90 Дб, сміттєзбиральники – 75 Дб, сміттєпроводи – 83 Дб, пральні машини – 74–76 Дб. Порівняння екологічного стану майданчиків в різних районах проводять за бальною оцінкою параметрів (табл.1). Отримані дані оформлюють у вигляді таблиці (табл.2). Дані у балах підсумовують.

Висновки

Курс «Основи екології» для фахівців з фізичного виховання повинен мати питання професійної спрямованості і сприяти формуванню екологічної компетентності майбутнього вчителя. Для здійснення екологічного виховання і формування екологічної культури підростаючого покоління він повинен бути адаптованим до безпосередньої діяльності вчителя. Проведення лабораторних і практичних робіт сприяє формуванню стійких знань і переконань екологічного змісту.

1. *Алексеев С. В.* Из опыта проведения факультативных курсов по экологическому образованию школьников / С. В. Алексеев, А. М. Беккер // Химия в школе. – 1991. – № 5. – С. 46–47
2. *Аніщенко В.* Екологічна освіта фахівців сфери туризму/ В. Аніщенко // Красзнавство. Географія. Туризм. – 2002. – № 36. – С. 6–8.
3. *Голубкина Н. А.* Лабораторный практикум по экологии / Н. А. Голубкина. – М. : ФОРУМ, 2009. – С. 23–25.
4. *Дерябко С. Д.* Экологическая педагогика и психология / С. Д. Дерябко, В. А. Ясвин. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – 478 с.
5. *Лазаренко Л. М.* Основні напрями розвитку педагогічних досліджень щодо екологічного навчання у вищій школі та післядипломній освіті / Л. М. Лазаренко, В. В. Дивак // Безпека життєдіяльності. – 2008. – № 7-8. – С. 40–42.

6. *Мудрік В. І.* Виховання екологічної свідомості та культури у процесі фізичного виховання студентів / *В. І. Мудрік, В. В. Марунін, О. Л. Прокопенко* // *Безпека життєдіяльності.* – 2007. – № 6. – С. 31–33.

Г.А. Усманова, А.А. Жиденко

Черниговский национальный педагогический университет им. Т.Г. Шевченко, Украина

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ КУРСА «ОСНОВЫ ЭКОЛОГИИ» СТУДЕНТАМ
ФАКУЛЬТЕТА ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ

Статья посвящена проблеме приобретению профессионально направленных знаний и формирования экологической компетентности у студентов факультета физического воспитания при изучении курса «Основы экологии». Было осуществлено анализ программ по данной дисциплине и на основе его расширено наполнение курса «Основы экологии». Введены вопросы эволюции взаимоотношений человека и природы, аспекты экологического образования и воспитания, вопросы раздела «Экология человека». Предложенные лабораторные занятия характеризуются наличием профессиональной направленности для студентов факультета физического воспитания.

Ключевые слова: экология, физическое воспитание, лабораторная работа

G.A. Usmanova, A.O. Zhidenko

T. G. Shevchenko Chernigiv National Pedagogical University, Ukraine

THE FEATURES OF THE COURSE «BASIS ECOLOGY» TEACHING ON THE PHYSICAL
EDUCATION FACULTY

The article is devoted to the problem of the professionally directed knowledge acquisition and an environmental competence forming for the students of physical education faculty at the study of course «Basis of ecology». The analysis of the discipline programs was carried out and on the basis of this the content of course «Basis of ecology» was extended. The questions of evolution mutual relations of man and nature, the aspects of environmental teaching and education, the questions of section «Man ecology» are added. The offered laboratory works are characterized the presence of professional orientation for the students of physical education faculty.

Keywords: ecology, physical education, laboratory work

Рекомендує до друку

В.З. Курант

Надійшла 14.02.2011